

sala-Leipzig 1938). Ayrıca İngiltere, Polonya ve genelde Avrupa arşivlerindeki belge ve kaynakların tanıtılmasına hizmet etmek üzere çeşitli makaleler kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Şerif Başta, "Kazan Türklerinden Prof. Akdes Nimet Kurat", *Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kuruluş ve Gelişmesine Hizmeti Geçen Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu Bildirileri* (haz. Abdulkadir Yuvalı v.dğr.), Kayseri 1996, s. 119-126; Ali Sevim, "Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat", *BTTD*, sy. 48 (1971), s. 5-9; Osman Turan, "Bir Alim ve İdealistin Kaybı", *a.e.*, sy. 48 (1971), s. 30-33; İhsan Ilgar, "Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat'ın Arkasından", *a.e.*, sy. 48 (1971), s. 51-52; Necati Akder, "Profesör Akdes Nimet Kurat'ın Ardından Hatıralar ve Düşünceler", *TK*, sy. 108 (1971), s. 913-927; "Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat", *a.e.*, sy. 108 (1971), s. 945-949.

MAHMUT H. ŞAKİROĞLU

KURATÂ SERİYYESİ

(سرية القراط)

Hz. Peygamber'in
Benî Kuratâ üzerine gönderdiği
iki seriyye
(6/627, 9/630).

Kuratâ, Kilâb b. Rebîa'nın Kurt, Kurayt, Karîf adlı oğullarından gelen ve Necid'de Dâriye ile Rebeze koruluklarının Medine tarafındaki Fedek ve Avâlî çevrelerinde yaşayan alt kollarının ortak adıdır. Hz. Peygamber 6 yılının Muharrem ayında (Haziran 627), bu kabilenin Basra-Mekke yolu üzerinde ve Medine'ye yedi gecelik mesafedeki Bekerat suyunun başında oturan Kuratâ Şerebbe koluna ilk seriyyesini gönderdi. Ensardan Muhammed b. Mesleme kumandasında otuz kişiden oluşan birlikte Abbâd b. Bişr, Seleme b. Selâme b. Vakş, Hâris b. Hazeme gibi sahâbiler de vardı. Bir kısmı atlara, bir kısmı develere binmiş olan savaşçılar, Resûl-i Ekrem'den aldıkları tâlimata uyarak gündüzleri gizlenip geceleri ilerliyorlardı. Şerebbe'ye vardıklarında hevedeçli bir deve kafilesi gördüler ve bunun müslümanlara düşman olan Benî Muhârib'e ait olduğunu öğrendiler. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme onların yakınlarında konakladı ve tam hareket edecekleri zaman saldırı emri verdi. Bazıları öldürüldü, bazıları kaçtı; kaçanlar takip edilmedi. Kadın ve çocuklara dokunulmadı; davar ve develere ise el konuldu. Arkasından Kuratâ topraklarında düşmanı iyice görebilecekleri bir noktaya kadar ilerlediler. Çevreden haber toplamakla görevlendi-

rilen Abbâd b. Bişr, Kuratâlılar'ın koyunlarını sağıp dinlendirmekte, develerini suvarıp çöktürmekte oldukları haberini getirdi. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme, mücahidleri Hz. Peygamber'in tembih ettiği gibi aynı anda dört bir yandan hücumla geçirdi. On kişi öldürüldü ve on dokuz gün sonra muharrem ayının sonuna doğru Medine'ye dönüldü. Bu seriyyede iki saldırıdan 150 deve, 3000 davar elde edilmişti. Muhammed b. Mesleme, ganimetin beşte birini beytül-mâl hakkı olarak ayırıp geri kalanını savaşçılarına bölüştürdü. Dönüş sırasında Benî Hanîfe kabilesinin ileri gelenlerinden Sümâme b. Üsâl esir alınıp Medine'ye getirildi.

Bu seriyyeden üç yıl sonra Resûl-i Ekrem, ashaptan Abdullah b. Avsece el-Becelî ile Kuratâ'ya İslâm'a davet mektubu gönderdi. Ancak Kuratâ reislerinden Ri'ye es-Sühaymî, İslâm'ı reddettiği gibi Hz. Peygamber'in deri üzerine yazılı mektubunu sildirip bir su kovasının deliğine yama yaptı; bundan dolayı kendilerine Benî Râkî' (yamacıoğulları) denildi. Ri'ye es-Sühaymî'nin kızı ile Ümmü Habîb bint Âmir b. Hâlid'in, yapılan bu çirkin hareket üzerine Kuratâ'nın başına bir felâket geleceğine dair şiirler söyledikleri rivayet edilir. Hz. Peygamber, elçisine ve mektubuna karşı yapılan saygısızlığı cezalandırmak için Rebîülevvel 9 (Haziran 630) tarihinde Kuratâ üzerine Dahhâk b. Süfyân kumandasında bir askerî birlik yolladı. Mücahidler, Kuratâ'yı Dâriye'nin Sammân-Züccûlâve mevkiinde bulup İslâm'a davet ettiler; teklif kabul edilmeyince de saldırıp onları bozguna uğrattılar. Bu seferde yaşanmış ilginç bir olay, İslâm askerlerinden Asyed b. Seleme'nin düşman tarafından olan babası Seleme b. Kurt b. Abdî İslâm'a davet etmesi, Seleme'nin bu davete karşı oğluna ve İslâm'a söverek cevap vermesi üzerine de onu atından düşürüp bir başka mücahid öldürünceye kadar bir su çukurunun içinde tutmasıdır. Çarpışma sırasında Resûl-i Ekrem'in mektubunu kova yaması yapan Ri'ye es-Sühaymî'nin develeri ve ailesi ele geçirildi; kendisi ise perişan bir vaziyette Benî Hilâl'den biriyle evli ve müslüman olan kızının evine kaçtı. Daha sonra damadı ona Hz. Peygamber'e gitmesini ve müslüman olup af dilemesini tavsiye etti. Bunun üzerine Ri'ye Medine'ye gitti ve bir sabah namazının ardından Resûl-i Ekrem'e biat etti. Resûlullah da vaktiyle mektubunu yama yapan kişinin bu şahıs olduğunu, şimdi ise İslâm'a girerek hâne halkını ve develerini geri istediğini asha-

bına bildirdi. Malları dağıttığı için geri verilemediyse de ev halkı iade edildi.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 534-535; III, 982-983; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 280-282; II, 78, 162-163; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, II, 457; III, 24; V, 276 vd.; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Ali M. el-Bicâvî), Kahire, ts. (Dâru nehdati Mısır), II, 223; III, 358; İbn Seyyidünnâs, *Üyünû'l-eser*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), II, 79-80, 206-207; Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniye Tercümesi* (trc. Abdülbâkî), İstanbul 1323, I, 132; Diyarbekrî, *Târihu'l-hamîs*, Kahire 1283, II, 2, 3, 120; Nûreddin el-Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-İslâmiyye), III, 171, 172-175, 204; M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1981, VI, 5-9; IX, 81-86.

HÜSEYİN ALGÜL

KURAYZA (Benî Kurayza)

(بنو قريظة)

Hz. Peygamber ile savaşan
Medineli yahudi kabilesi.

İslâm'ın doğuşunda Medine'de yaşayan üç yahudi kabilesinden biridir. Diğer ikisi gibi (Benî Kaynukâ', Benî Nadîr) Benî Kurayza da İbrânîce yazıyor, Arapça konuşuyor ve çocuklarına kendi isimlerinin yanında Arap isimleri de veriyordu. Şehrin güneydoğusundaki ovalık bölgede oturan kabile mensupları "utum" denilen çok katlı müstahkem evlerde yaşıyor ve geçimlerini tarım ve ticaretle sağlıyorlardı.

Hz. Peygamber'in hicretten sonra Medine'deki Arap ve yahudi kabileleriyle yaptığı Medine Sözleşmesi denilen antlaşmaya Benî Kurayza yahudileri Evs kabilesinin müttefiki olarak katılmışlardı. Bu antlaşmada yahudilerin kan, mal ve din hürriyetleri garanti altına alınmakta, öte yandan Medine'ye herhangi bir saldırı söz konusu olduğunda onların şehrin savunmasına katılmaları, Kureyş ile ve müslümanların diğer düşmanlarıyla ittifaka girmemeleri öngörülmekteydi. Antlaşmalarına sadık kalmadıkları ve Resûl-i Ekrem'e ihanet ettikleri için Zilkade 2'de (Mayıs 624) Benî Kaynukâ', Rebîülevvel 4'te de (Ağustos 625) Benî Nadîr'in sürgün edilmesinin ardından Medine'de yalnız Benî Kurayza kalmıştı. Sürgünden sonra Hayber'e yerleşen Benî Nadîr, Hz. Peygamber'den intikam almak amacıyla Hendek Gazvesi öncesinde Kureyş ve yandaşlarıyla ittifak yaparken Benî Kurayza'yı da yanına çekmek istedi. Başlangıçta bu ittifaka yanaşmayan Benî Kurayza nihayet onlara katıldı. Bu gelişmeyle en tehlikeli zamanda ihanete uğrayan Hz. Peygamber,

Benî Kurayza'ya karşı bir askerî birliği görevlendirmek zorunda kaldı. Bu kritik günlerde Gatafân kabilesi ileri gelenlerinden Nuaym b. Mes'ûd'un müslüman olup Resûl-i Ekrem'in isteği doğrultusunda Benî Kurayza ile müttefiklerinin arasını açması ve Hendek Gazvesi'nin sona ermesiyle bu büyük tehlike atlatılmış oldu.

Resûlullah, Hendek Gazvesi'nden evine döndüğü gün öğle vakti Bilâl-i Habeşî'yi çağırarak ikindi namazının Benî Kurayza topraklarında kılınmasını emretti; ardından zırhını giyip silâhlarını kuşanarak atına bindi (23 Zilkade 5 / 15 Nisan 627). Kendisi ana birliklerin, sancağı verdiği Hz. Ali de öncü birliklerin başında bulunuyordu (gazveye katılan süvarilerin isimleri için bk. Vâkıdî, II, 498). Ahzâb sûresinin 26-27. âyetleriyle Benî Kurayza Gazvesi'ne işaret olunduğu kabul edilmektedir. Resûl-i Ekrem kalenin önüne vardığında yahudi ileri gelenlerine teker teker seslenerek onları İslâm'a davet etti. Olumsuz cevap vermeleri üzerine kalelerinden inmelerini ve teslim olmalarını istedi; bu teklifin de reddedilmesiyle çatışma başladı. Benî Kurayza, karşılıklı ok ve taş atışlarıyla on beş veya yirmi beş gün boyunca kuşatma altında tutuldu. Müslümanlar 3000 piyade ve otuz altı süvariden oluşurken Benî Kurayza savaşçıları 600-700 civarında idi (sayılarının 400, 800 veya 900 olduğu da rivayet edilmektedir). Bu arada münafıklar Benî Kurayza'ya giderek onları müslümanlara teslim olmamaya çağırıyor, direnmeye devam etmeleri halinde kendilerine yardımda bulunacaklarını söylüyorlardı. Kuşatma dolayısıyla çaresiz kalan ve münafıklardan vaad edilen yardımın gelmediğini gören yahudiler Benî Nadîr'in şartlarıyla, yani mal ve silâhlarını bırakıp birer deve yükü eşya ile Medine'den ayrılmayı önerdilerse de Hz. Peygamber bunu kabul etmedi ve sadece kayıtsız şartsız teslim olabileceklerini söyledi. Bir süre daha devam eden kuşatmanın sonunda Benî Kurayza teslim oldu. Bu arada daha önce Hazrecîler'in, müttefikleri Benî Kay-nukâ' yahudileri için aracı olup onları ölüm cezasından kurtardıklarını dikkate alarak Evsliler de Resûl-i Ekrem'e gelip ondan müttefikleri Benî Kurayza'ya iyi davranılmasını istediler. Bunun üzerine yahudiler hakkında hüküm vermesi için Evs'ten Sa'd b. Muâz hakem tayin edildi. Sa'd, kendisinin vereceği hükme razı olacaklarına dair hem Evsliler'le Benî Kurayza'dan hem de Hz. Peygamber'den söz aldıktan sonra kararını açıkladı. Savaşabilecek yaşta bulunan erkekler öldürülecek, kadın ve ço-

cuklara esir muamelesi yapılacak, mallar müslümanlar arasında paylaştırılacaktı. Resûl-i Ekrem'in de onayladığı bu kararın Tevrat'a uygun olduğu (Tesniye, XX/10-15), Kur'an'da da Allah ve resulüne savaşı açan ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlara verilecek cezalar arasında böyle bir hükmün bulunduğu (el-Mâide 5/33-34) görülmektedir.

Hız. Peygamber'in emri üzerine, ölüm cezasına çarptırılan bütün savaşçılara infazdan önce yiyecek ve içecek verilmiş, Tevrat okumalarına müsaade edilmiştir. Kuşatma sırasında İslâm'ı seçen dört savaşçı ise idamdan kurtulmuştur. Sayılarının 1000 civarında olduğu sanılan kadın ve çocuklardan bir kısmı serbest bırakılmış, sahâbîlere dağıtılanların dışında kalan humus satılarak cihad için at ve silâh temin edilmiştir. Bu arada Resûl-i Ekrem, henüz bulûğ çağına ermemiş çocukların annelerinden ayrılmasını ve öksüzlerin sadece müslümanlara satılmasını istemiş, kendisi de esirler arasında bulunan Reyhâne bint Zeyd'i safî* olarak seçmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Meğâzî", 14; Vâkıdî, *el-Meğâzî*, II, 445, 496-525; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 515, 566; III, 233-254; İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳât*, II, 74-78; Taberî, *Târîḫ* (Ebû'l-Fazl), II, 581-593; Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *el-Vefâ bi-ahvâli'l-Mustaḫfâ* (nşr. Mustafa Abdülvâhid), Kahire 1386/1966, II, 695; L. Caetani, *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1925, IV, 206-222; S. Wittmayer, *A Social and Religious History of the Jews*, New York 1957; III, 78-79; M. L. Margolis - A. Marx, *A History of the Jewish People*, New York 1965, s. 248-253; N. A. Stillman, *The Jews of Arab Lands*, Philadelphia 1979, s. 9, 14-16; Nadir Özkuyumcu, *Hız. Peygamber Deurinde Yahudilere Karşı Gündülen Siyaset* (yüksek lisans tezi, 1985), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 10-11, 65-74; İsmail Hakkı Atçeken, *Hız. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, İstanbul 1996, s. 128-137; W. M. Watt, *Muham-mad at Medina*, Oxford 1988, s. 192 vd., 214-216, 328; a.mlf., "The Condemnation of the Jews of Banû Qurayzah: A Study in the Sources of the Sîrah", *MW*, XLII (1952), s. 160-171; a.mlf., "Qurayza", *EI*² (İng.), V, 436; W. N. Arafat, "New Light on the Story of Banû Qurayza and the Jews of Medina", *JRAS*, II (1976), s. 100-107; Seyyid Ahmed el-Ekberâbâdî, "Ḥavle Gazvet-i Benî Kurayza", *Mecelletü Mecma'i'l-İlmîyyi'l-Hindî*, V/1-2, India 1980, s. 88-126; M. J. Kister, "The Massacre of the Banû Qurayza", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, VIII, Jerusalem 1986, s. 61-96; M. Lecker, "Muhammad at Medina: A Geographical Approach", a.e., VI (1985), s. 29-62; a.mlf., "Did Muhammad Conclude Treaties with the Jews Tribes Nadîr, Qurayza and Qaynuḡâ?", *IOS*, XVII (1997), s. 29-36; V. Vacca, "Qurayza", *IA*, VI, 1012-1013; "Qurayza", *EJd.*, XIII, 1435.

CASİM AVCİ

KURB

(القرّب)

Hakk'a yakın olma anlamında bir tasavvuf terimi.

Sözlükte "yakın" anlamına gelen kurb kelimesi tasavvuf terimi olarak genellikle karşıtı olan bu'd ile (uzak) birlikte kullanılır. Yakınlık ve uzaklık zaman, mekân, mesafe, makam ve mensubiyet açısından düşünülebilir. Kur'an'da müşriklerin Mescid-i Harâm'a yaklaştırılmaması anlatılırken mekân (et-Tevbe 9/28), insanların hesap verecekleri günün yaklaşmakta olduğundan bahsedilirken zaman (el-Enbiyâ 21/1) itibarıyla yakınlık kastedilmiş, miras hukukundan söz eden âyetlerde geçen "yakınlar" ifadesiyle (en-Nisâ 4/7) nesep yakınlığı anlatılmıştır. Ancak gerek Kur'an'da gerekse hadislerde kurb ve bu'd kelimeleri daha ziyade mânevî yakınlığı ve uzaklığı ifade etmektedir. "Ben yakınım, dua edenin çağırısına icâbet ederim" (el-Bakara 2/186); "Biz ona şah damarından daha yakınız" (Kâf 50/16) meâlindeki âyetlerde söz konusu olan yakınlığın mekân ve mesafeyle ilgisi yoktur. Bu'd da böyledir (el-Enbiyâ 21/109; Fus-silet 41/44). İblîs'in ilâhî huzurdan uzaklaştırılması ilâhî rahmetten ve inâyetten mahrum edilmesi anlamına gelir.

Sûfilere göre kurb ibadetlere ve taatlere yakın olmak, bu'd da bunlardan uzak kalmaktır. Kulun Allah'a yakın olması ebedî mutluluğu kazanmasına vesile olan ibadetlere ve iyi davranışlara yakın olması, Allah'tan uzak olması ise ebedî mutsuzluğuna yol açacak kötü işlere yakın olmasıdır. İlk sûfiler daha çok kurb halinin nasıl kazanıldığı üzerinde durmuşlardır. İbn Atâ'ya göre insanı Allah'a yakın olma (kurbîyet) mertebesine ulaştıran evliyanın edebidir (Sülemî, s. 270). Ahmed b. Had-raveyh ise bu mertebeye hoşgörülle ulaşacağı görüşündedir (a.g.e., s. 106). Ebû'l-Hüseyin en-Nûrî sevginin kurbu kazandır-dığını söyler (a.g.e., s. 166). İbn Hafîf'e göre insanın Hakk'a yakın olması daima rızâ-sına uygun işler yapması, Hakk'ın kuluna yakın olması ise onu sürekli başarılı kılmasıdır (a.g.e., s. 466). Mükâşefe ve mûşâhede hali içinde Allah'a yakın olmak kurb, bu iki halden uzak kalmak ise bu'dur. Kurb Allah'tan başkasından ilgiyi kesmeyi, gönülde sevgiliyle olmayı gerektirir (Tehânevî, I, 115; II, 1164).

Tasavvufta asıl olan fenâ ve cern' halidir. Sûfî bu hal içinde vahdete ulaşır. O za-